

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ

ΟΔΕΙΟ ΗΡΩΔΟΥ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ : Ο
ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ ΤΟΥ ΑΙ-
ΣΧΥΛΟΥ (ΘΥΜΕΛΙΚΟΣ ΘΙΑΣΟΣ)

Θυμᾶμαι τὴν ἔκπληξη ἑνὸς Ἑγγλέζου καθηγητοῦ πού περνώντας ἀπ' τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὶς Ἰνδίες ἦρθε πέρυσι νὰ μὲ βρεῖ καὶ μοῦ ζήτησε νὰ τὸν πάω σὲ μιὰ παράσταση Ἀρχαίου Δράματος, ὅταν τοῦ εἶπα πὼς δὲν μποροῦσα νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰτὶ Ἀρχαῖο Δρᾶμα δὲν παίζοταν ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες. Τέλειωσε ἡ ἐποχὴ μὲ ρώτησε καὶ τότε τοῦ ὁμολόγησα ὅτι δὲν τέλειωσε ἡ ἐποχὴ, πὼς δὲν ἔχουμε μιὰ ὀρισμένη ἐποχὴ γιὰ τὴν παράσταση ἀρχαίου δράματος στὴν Ἀθήνα, πὼς ὀλόκληρος χρόνιός δὲν εἶχαμε καὶν μιὰ τέτοια παράσταση.

Καὶ τὸ βράδυ τὸν πῆγα σὲ μιὰ παράσταση Σαίξπηρ καὶ κεῖ πάλι τοῦ ἐξήγησα πὼς εἶχαμε σχεδὸν μιὰ παράδοση στὸ παρουσιασμο τῶν Σαίξπηρικών ἔργων.

Νὰ παραλείψουμε λοιπὸν τὸν Σαίξπηρ πού εἶναι τόσο πιὸ κοντὰ στὴν σύγχρονη μορφή τοῦ θεάτρου, γιὰ νὰ μένουμε προσκολλημένοι σὲς ἀρχαῖες μας δόξες, ἐνῶ δυὸ βήματα ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά μας κυλάει τὸ πλατύ, πολύβουο καὶ πολύφωνο ποτάμι τῆς σύγχρονης Δραματοποιίας.

Ὅχι βέβαια. Ἀλλὰ παράλληλα μὲ τὸν Σαίξπηρ παράλληλα μὲ τοὺς ἄλλους μεταγενέστερους καὶ σύγχρονους δραματοποιούς καὶ μάλιστα ὄχι παράλληλα ἀλλὰ πρωταρχικά ἔχουμε καθῆκον ἱερὸ νὰ παρουσιάσουμε τὴν Ἀρχαία Τραγωδίαν.

Νὰ τὴν ἐρμηνεύσουμε, νὰ τὴ φέρουμε κοντὰ στὸ σύγχρονο Ἑλληνα, τὸ κατ' ἐξοχὴν κοινὸ γιὰ ἀρχαία τραγωδία, τόσο ἀπὸ «ἐν δυνάμει» κληρονομικὴ προδιάθεση ὅσο καὶ ἀπὸ κλιματολογικὴ καὶ κοινωνικοπολιτικὴ ψυχικὴ συγγενῆ διαμόρφωση πρὸς τὸ Δημοκρατικὸ φιλελεύθερο κριτικὸ καὶ ἀντιμυστηκιστικὸ πνεῦμα πού ἐμφορεῖ τὰ Ἀρχαία Δραματικὰ ἀριστουργήματα.

Δὲν μπορεῖ βέβαια ἓνα κοινὸ καθολικὸ νὰ ἐνστερνιστεῖ εὐκόλα τὸν Προμηθεά, ἔστω κι' ἂν ἀκόμη τὸ κοινὸ αὐτὸ εἶναι Γαλλικὸ, θὰ νοιώθει ψυχικὰ πάντα πλησιέστερα πρὸς τὴν κατατρυχώμενη ἀπὸ τὸ φόβο τῆς κόλασης ἠδυπάθεια τοῦ Κλωντέλ παρὰ πρὸς τὴν χωρὶς τύψεις, χωρὶς μεταμέλειες ἀντριχία ἀντιπαράθεση πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὴν στερημένη ἀπὸ κάθε ἐλπίδα καθαρτήριου καὶ τελικῆς συγγνώμης ἀνάληψη τῶν εὐθυνῶν τοῦ Προμηθεά—στὸ Ἑλληνικὸ κοινὸ πρῶτα καὶ κατόπιν στὸ σύγχρονο Παγκόσμιον κοινὸ.

Ὅχι ἀναβιώνοντας, ἡ λέξη εἶναι τουλάχιστο βεβήλωση γιὰ τὴν Ἀρχαία Τραγωδίαν πού σ' ἂν ἀγέραστη, ἀδάμαστη καρδιά ἐξακολουθεῖ νὰ πάλλει ἀδιάκοπα, νὰ τροφοδοτεῖ μὲ τὸ αἷμα τῆς κάθε τι πού εἶναι ἄξιο νὰ ὀνομαστεῖ ἔργο θεατρικόν.

Ὅπως οἱ ζωντανοὶ ἢ καλύτερα ἐμεῖς πού αὐτονομαζόμεστε ζωντανοί, ἀδυνατώντας νὰ συλλάβουμε τὴν ἔννοια καὶ τὴ σημασία τοῦ ρόλου πού παίζουν στὴν κάθε μας ἐκδήλωση ἐκεῖνοι πού ὀνομάζουμε πεθασμένους, προτιμᾶμε νὰ τοὺς φανταζόμεστε κλεισμένους γιὰ πάντα στοὺς στενοὺς χώρους τῆς ταφῆς, ἀκίνητους καὶ ἀνίκανους νὰ ξαναγυρῶσιν κοντὰ μας κι' ἂν ποτὲ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς πλησιάσουμε, τὸ κάνουμε πάντα εἴτε μὲ τελετουργικὰ στοιχεῖα στερημένα ἀπὸ τὴν δύναμη πού τοὺς ἐδάνειζε ἡ πρωτόγονη πίστη, εἴτε μὲ εἰκασίες βασισμένες σὲ μιὰ ἔξωπραγματικὴ καὶ ἔξωανθρώπινη κι' ἐπόμενα ἔλλειπῆ ἀντίληψη, σὲ τρόπο πού μένουν πάντα μακρνοὶ κι' ἀκατανόητοι, ἔτσι κι' ἐκεῖνοι πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴν Ἀρχαία Τραγωδίαν—κι' ἐδῶ κι' ἄλλοῦ—ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἴδια σφαλερῆ καὶ συνάμα ἀφάνταστα ἐγωϊστικὴ καὶ κολακευτικὴν ἀντίληψη—τί

πρώτος τίτλος: Ἀναβιωτῆς τῆς Ἀρχαίας
Τραγωδίας, σχεδὸν σὰν δημιουργὸς τῆς—
ἐπιχειροῦν εἴτε μὲ στοιχεῖα τελετουργικά
στερημένα ἀπὸ τὴν ἀναπολητικὴν καὶ ἐπι-
καλεστικὴν πρωταρχικὴ δύναμη πού τοὺς
ἐχάριζε ἢ πίστι τῶν Ἀρχαίων—στοιχεῖα γιὰ
τὰ ὁποῖα νύξεις μόνον ἔχουν διασωθεῖ ὡς
ἐμᾶς—εἴτε μὲ εἰκασίαι βασισμέναι σὲ ἐξω-
δραματικὴ, ἀσύγχρονη καὶ ἐξωανθρώπινη,
μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀέναντος ρευστότητος καὶ
ἀναπροσαρμογῆς τοῦ ὁρισμοῦ ἀνθρώπου
καὶ ἀνθρώπινος, Δραματικὸς καὶ μὴ τῆς
κάθε ἐποχῆς—να παρουσιάσουν τὴν ἀρχαία
τραγωδία.

Τὸ στοιχεῖο τὸ ζωντανό, τὸ παλλόμενον,
τὸ ἀθάνατο πού ξεπήδησε μέσα ἀπὸ τὶς
πρωτόγονες τελετές, μελωδίαι καὶ ὀρχήσεις
τῶν μυστῶν, τὴν καθαυτὴ τραγωδία, τὸν
θεῖο λόγο τὸν ἀγνοοῦν.

Ἡ τὸ χειρότερο τὸν παίρνουν σὰν κάτι
δεδομένο, στατικὸ καί, ὡ τῆς ἀπλότητος, σὰν
κάτι ἀνάπηρο πού χρειάζεται τὰ ξυλοπό-
δα κάτι σὰν τοὺς ἀρχαίους κόθορνους τῆς
μουσικῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως γιὰ νὰ σταθεῖ.

Δὲν παίρνουν ποτέ, δὲν τολμοῦν γιὰ
ἴσως ἄθελά τοὺς ἀναμετροῦν τὶς δυνάμεις
τοὺς, δὲν τολμοῦν νὰ πάρουν τὸν Λόγο καὶ
νὰ τὸν ἐρμηνέψουν, νὰ τὸν μετατρέψουν σὲ
σκηρικὴ δράση ν' ἀναμετρηθοῦν μαζύ του
στὸν ἐλεύθερο στίβο τῆς σκηρικῆς δημιουρ-
γίας.

Δὲν λείπει ἀπὸ τοὺς ἀσχολούμενους μὲ
τὴν Ἀρχαία Τραγωδία ἢ καλὴ πίστι οὔτε
ἢ ἀφοσίωση ἢ μέχρι θυσίας ἐξικνουμένη, δὲν
λείπει ἢ μελέτη, ἢ μόρφωση καὶ ἢ συγκινη-
τικὴ ἀναζήτηση ἀνάμεσα στὰ ἐλάχιστα πού
ξέρουμε γιὰ τὴν σκηρικὴ παρουσίαση τῶν
Δραμάτων ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους.

Αὐτὰ τὰ εἶχαν καὶ τὰ ἔχουν τόσο ἐκεί-
νοι πού κατόρθωσαν νὰ παρουσιάσουν μιὰν
ἐπιβλητικὴ—στηριγμένη στὴ σκηνοθετικὴ
καὶ τὴν βαρεῖα ἀπὸ προσήλωσι στὸν τελε-
τουργικὸ τύπο καὶ τὴν ἐξωελληνικὴ μυστικο-
παθῆ Γερμανικὴ ἐρμηνεία (περίπτωσης Φώ-
του Πολίτη)—ἢ τὴν φυσικὴ μεγαλοπρέπεια
τοῦ τοπίου καὶ τὴν αἰσθητικὴ συμβολὴ ὡ-
ραίων νέων ὑπάρξεων καὶ ἐπιτυχῶν ἐνδυμα-
σιῶν (περίπτωσης Σικελιανοῦ), εἴτε μιὰν εὐ-
πρεπῆ παρὰ τὸ ἄκοσμον τοῦ χοροῦ, τὸ ἄχα-
ρι τῆς μουσικῆς καὶ τὰ λάθη τῶν ἐνδυμασι-
ῶν (περίπτωσης Καρζῆ)—παράστασι ὅσον
καὶ ἐκεῖνοι πού ἀπέτυχαν τέλεια.

Ἄλλὰ αὐτὰ, ὅπως ἀπέδειξαν τ' ἀποτελέ-
σματα ὅλων αὐτῶν τῶν εὐγενικῶν προσπα-
θειῶν, δὲν ἀρκοῦν.

Χρειάζεται ἕνας ἄλλος παράγων μοναδι-
κὸς καὶ ἀπαραίτητος: Ἡ δημιουργικὴ πνοὴ
πού θὰ σταθεῖ ἀποφασισμένη ἀντίκρου στὴ
λαμπρὴ καὶ ἀνίκητη ὡς τὰ τώρα πρόκλησι
πού εἶναι ἡ Ἀρχαία Τραγωδία.

Καὶ ἡ Ἀρχαία Τραγωδία ὑπάρχει εὐτυ-
χῶς, ὑπάρχει ὀλόκληρη, ζεῖ ἀκέραιος ὁ θεῖος
Λόγος.

Καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος μ' ὅλες τὶς ἀτέλειαι,

μ' όλες τις άσχήμιες πολλές φορές τών πα-
ραστάσεων, μ' όλη την άνιαρά μονότονη
μουσική υπόκρουση, μ' όλο πού τον άφι-
νουν πάντα λίγο πολύ σε δεύτερη μοίρα,
άναδειχεται αυτόδύναμα όπως και είναι,
ό πρωταγωνιστής.

Θ' άρκοῦσε λοιπόν θά πούν, κατά τή
γνώμη μου, ή άνάγνωση μιās Τραγωδίας;

Όχι βέβαια. Πρέπει κάποιος νά μπορέ-
σει νά προσεγγίσει δημιουργικά τήν άστεί-
ρευτη αυτή πηγή ζωής, τά άρχαία κείμενα
της Τραγωδίας, και νά τά δώσει με τέτοιο τρό-
πο πού βρίσκοντας τή μυστική ανταπόκριση
πού τό κάθε μήνυμα του λόγου έχει με τό
βιθύτερο έγώ του σημερινού θεατή νά τά
μεταβάλλει σε πηγή συγκίνησης, πηγή Δρα-
ματικής ζωής.

Νομίζω πώς ή όρχηση κι' ή μουσική εί-
ταν νά στοιχειά τής θρησκευτικής λατρείας
άπ' τά όποία ξεπήδησε ή Τραγωδία και
σιγά, σιγά έπεφταν σε δευτερεύουσα μοίρα
χωρίς στην περίπτωση τών Άρχαίων νά
μπορούν και νά καταργηθοῦν όχι γιατί εί-
ταν άπαραίτητα εις τήν καθαυτό Τραγωδία,
άλλά για λόγους συναισθηματικής θρησκευ-
τικής παράδοσης, πού σήμερα έπαψαν νά
υπάρχουν.

Ο χορός μόνον ως έξάρτημα του Λόγου
είναι άπαραίτητος. Σ' αυτή δηλαδή τήν
τόσο σοφά και τόσο θεατρικά συνάμα συ-
νάρτηση τών επί σκηνης δρώντων με τούς
θεατές, συνάρτηση υποβαλλόμενη όχι με τις
κινήσεις και τό μέλος, αλλά με τό ήδύ ή τό
τραχύ του λόγου περασμένο άπ' τό διάφανο
υπερευαίσθητο διάφραγμα του χορού και
διαθλώμενο σε κύματα φωτεινά μικρότερης
άλλά πολύπλευρης και πιό ανθρώπινης έν-
τασης, πού βρίσκουν άμεση άπήχηση στους
ψυχικούς δέκτες του κοινού.

Κι' ως νά φανεί ό δημιουργός τί πρέπει
νά γίνει;

Πρέπει, όχι μόνον πρέπει, αλλά οφείλου-
με νά δημιουργήσουμε έναν Όργανισμό Άρ-
χάιου Δράματος.

Με την συνεργασία όλων εκείνων πού ε-
δειξαν πώς μπορούν κάτι νά δώσουν σ' αυ-
τή τήν κατεύθυνση.

Και στην περίπτωση αυτή πρέπει νά έ-
ξαρθεί ή προσπάθεια του Μελά πού στην
Άντιγόνη πού έδίδαξε για τήν εκατονταε-
τηρίδα του Πανεπιστημίου έρριξε όλο τό
βάρος στο λόγο πλησιάζοντας με τήν σω-
στή χρησιμοποίηση του χορού περισσότερο
άπό κάθε άλλον τήν δημιουργική σκηνική
μεταγλώτιση της Τραγωδίας.

Και κατ' άνάγκην με βάση τήν έργασία
του Βασιλικού Θεάτρου γιατί μ' όλο πού ι-
σως νά μήν μάς ικανοποιεί, παρ' όλο πού
και ή δική του παράδοση είναι μακριά άπό
τήν βαθειά ουσία της Τραγωδίας πρέπει νά
όμολογήσουμε πώς οί παραστάσεις του όσο
κι' αν οί διάδοχοι του Φώτου Πολίτη στά-
θηκαν όχι μόνον στείροι άπό δημιουργικήν
άποψη άλλά πολλές φορές και φθορείς αυ-

τῆς τῆς μὲ τόσους κόπους ἀποκτημένης πα-
ράδοσης, εἶναι οἱ μόνες πού μποροῦν νά
σταθοῦν σ' ἓνα Ἑλληνικὸ κι' ἓνα παγκό-
σμιο κοινό.

Θὰ πρέπει βέβαια νά ἐπιστρατευτοῦν ὅ-
λα τὰ δραματικά στοιχεῖα πού διαθέτει τὸ
Ἑλληνικὸ θέατρο, πού δυστυχῶς εἶναι σή-
μερα πολὺ λίγα.

Θὰ πρέπει ἀκόμη νά προσέλθουν ἐθε-
λοντὲς παραμερίζοντας κάθε προσωπικὴ μι-
κροφιλοτιμία ὅλοι ἐκεῖνοι πού νοιώθουν
πὼς μποροῦν νά προσφέρουν κάτι γιὰ τὸ
σκοπό.

Καὶ οἱ κύκλοι τοῦ Βασιλικοῦ νά μὴν
παρεξηγήσουν τῇ βασικῇ θέσῃ πού θὰ
τοὺς δοθεῖ ὡς ἀναγνώριση μιᾶς ἀνύπαρκτης
δημιουργικῆς κυριαρχίας.

Καὶ ὅλοι μαζί νά βάλουν τὶς βάσεις τοῦ
Ὄργανισμοῦ τοῦ Ἀρχαίου Δράματος πού θὰ
δίνει μόνιμες παραστάσεις ὅλο τὸ χρόνο εἰς
τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπαραίτητα ὠρισμένους
μῆνες στὸ ἐξωτερικό.

Νά μποροῦν οἱ Ἕλληνες νά παρακολου-
θοῦν Ἀρχαῖο Δρᾶμα στὴν Ἀθήνα σὲ κλει-
στὸ χῶρο τὸ χειμῶνα, στὸ Θέατρο τοῦ Ἡ-
ρώδου τὸ φθινόπωρο, στὴν Ἐπίδαυρο τὴν
ἄνοιξη, στοὺς Δελφούς τὸ καλοκαίρι.

Μὲ τὰ μέσα καὶ τὶς ἀντιλήψεις πού ἐπι-
κρατοῦν ὡς τὰ σήμερα στὴν ἀρχὴ καὶ μὲ
τὴν ἐνθάρρυνση καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐπιτυχία
τῆς υἰοθέτησης κάθε καινούργιας δημιουργι-
κῆς προσπάθειας.

Μ' αὐτὲς ὅλες τὶς σχέψεις καὶ τὰ ὄνειρα
πέρασα τὴ νύχτα τῆς Κυριακῆς, μετὰ τὴν
παρακολούθησιν τοῦ Προμηθεῖα Δεσμώτη ἀ-
πὸ τὸν κ. Λίνο Καρζῆ στὸ Θέατρο τοῦ Ἡ-
ρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

Εἶναι ἀναμφισβήτητῃ ἡ εὐγενικὰ πρόθε-
ση τοῦ κ. Καρζῆ ὅπως ἀναμφισβήτητος ὁ μό-
χθος κ' ἡ πίστη του. Τόσο ἀναμφισβήτητα
καὶ τόσο ἀληθινὰ ὥστε κατάφεραν νά σκε-
πάσουν ὅλες τὶς ἀκαλαίσθητες, αὐθαίρετες
ἀτυχεῖς ἐρμηνεῖες τῶν κινήσεων τοῦ μέλους
καὶ τῶν ἐνδυμασιῶν τῆς σκηνοθεσίας καὶ μὲ
τὴν πραγματικὰ πολύτιμη συμβολὴ τοῦ κ.
Θ. Μορίδη νά δώσουν μιὰν εὐπρεπῆ παρὰ-
σταση.

Στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ κ. Καρζῆ πρέπει ν'
ἀναγραφεῖ καὶ ἡ μεταμόρφωση τῆς Κας
Ξανθάκη σὲ μᾶλλον ὑποφερτὴ ἡθοποιό.